

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Historické vědy – Historie/Obecné dějiny

Jaroslav V a l k o u n

**Postoj Velké Británie a jejích dominií
ke konstitucionálním otázkám v rámci
Britského impéria v letech 1917–1931**

**The Attitude of Great Britain and Its
Dominions on Constitutional Questions
within the British Empire, 1917–1931**

Teze dizertační práce

Školitel: prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

2014

Cíl práce

Hlavním cílem předkládané dizertační práce je analýza postojů Velké Británie a jejích dominií ke konstitucionální problematice v rámci Britského impéria v letech 1917–1931. Vzhledem ke skutečnosti, že žádnou část britských imperiálních dějin nelze vnímat jen z pohledu zámořských území či hodnotit výhradně na základě postojů metropole, je práce založena na analýze vlivu předních dominiálních a britských představitelů a politiků a zájmových uskupení na konstitucionální záležitosti. Především premiéři z dominií disponovali klíčovými informacemi a nezřídka dokázali, aby Britové přijali jejich názory za své a naopak. Postavení dominií přirozeně nelze badatelsky zkoumat jen na základě osobních či politických postojů, rozhodnutí a konstitucionálních kroků dominiálních a britských státníků a politiků na koloniálních (imperiálních) konferencích, nýbrž zejména v období po první světové válce i na základě analýzy způsobu komunikace v rámci impéria a provádění a směřování imperiální zahraniční politiky, v rámci níž se některé zámořské celky stranily britským zahraničněpolitickým krokům; jiné postupovaly naopak. Vzhledem ke skutečnosti, že se většina pro impérium podstatných otázek rozhodovala v době zasedání koloniálních a imperiálních konferencí či nezřídka „jen“ v Londýně, dominiální představitelé obtížně nacházeli s mateřskou zemí v mnoha věcech „společnou řeč“, v kruciólních otázkách se však vždy podařilo nalézt shodu; k porušení závazky vůči Koruně proto nikdy nedošlo.

Obdobně jak konec první světové války představoval mezník pro „dlouhé 19. století“, tak rok 1931 znamenal přelomový okamžik pro Britské impérium. Přijetím Westminsterského statutu skončila jedna éra vztahů mezi mateřskou zemí a dominií a ze složité imperiální struktury se začal postupně vznikat Commonwealth neboli Britské společenství národů. Vzhledem ke skutečnosti, že neexistovaly žádné zákonné či konstitucionální překážky rozvoji dominií, jednalo se o pomalý, avšak přirozený proces, během něhož se transformovaly jednotlivé státy do Britského společenství. Tato přeměna měla přirozeně genezi v pozvolných změnách a proměně vztahu vůči mateřské zemi. V impériu hrál vždy důležitou roli stupeň vzájemných závazků, protože ne vždy měli všichni členové Britského společenství národů stejnou úroveň. Časem se ukázalo, že nejdůležitější otázku představuje konstitucionální postavení dominií.

Pojem dominiální status se poprvé objevil sice již v 60. letech 19. století, až na konci Velké války, jež výraznou měrou přispěla k přeměně impéria v regulérní mezinárodní společenství, však více zevšednil. Původně se jednalo o souhrnné pojmenování pro různých výsad, kterými Londýn průběžně „oceňoval“ míru rozvoje zámořských samosprávných celků. Vzhledem k tomu, že po obsahové rovině nebyl přesně vymezen, řada britských a dominiálních politiků a státníků kontinuálně prosazovala, aby došlo k přijetí jeho definice, od níž očekávali, že odstraní přetrvávající konstitucionální anachronismy, že potvrdí rovnoprávné postavení dominií s mateřskou zemí a že umožní dominiálním politikům ovlivňovat směřování impéria a rozhodovat o klíčových otázkách imperiální zahraniční politiky. Nepřímo z toho vyvstává otázka, zda impuls k řešení konstitucionálních otázek vyšel od dominiálních státníků či od britských představitelů, anebo zda *Colonial Office*, respektive od roku 1925 *Dominions Office* umělo účinně jednat se stále více se emancipujícími „bílými“ zámořskými samosprávnými celky a zda bylo schopné adekvátně reagovat na jimi předkládané konstitucionální úpravy imperiální struktury.

Struktura a obsah práce

Dizertační práce, jež se primárně zaměřuje na konstitucionální problematiku v letech 1917–1931, je zčásti rozdělena do jedné tematicky vymezené kapitoly a do čtyř hlavních chronologických kapitol. S ohledem na komplikovanost tématu jsem neopomněl a na přiměřený rozsah práce jsem neopomněl zanalyzovat i vývoj konstitucionálních vztahů mezi samosprávnými koloniemi, respektive dominiemi před rokem 1917 tak, aby předložená dizertační práce představovala kompaktní celek.

První kapitola se zabývá analýzou terminologické geneze, vymezení a koexistence pojmů „Britské impérium“ a „Commonwealth“ od konce 19. století do roku 1931. V této souvislosti jsem si položil otázku, jestli se jedná o ekvivalentní nebo spíše synonymní termíny. Druhá kapitola, zařazená pro komplexnější uvedení do spletených vazeb v rámci impéria, je věnována utváření konstitucionálních vztahů mezi mateřskou zemí a dominiemi před první světovou válkou, kdy probíhaly diskuze o tom, jestli má mít rozhodující vliv na podobu vztahů mezi mateřskou zemí a dominiemi systém koloniálních (imperiálních) konferencí nebo Výbor imperiální obrany a jestli má být

budoucí organizační struktura Britského impéria založena na centralizační nebo decentralizační koncepci.

Třetí kapitola dizertační práce představuje analýzu vývoje konstitucionálních vztahů od vypuknutí první světové války do uzavření britsko-irské dohody v prosinci 1921. V této kapitole jsem analyzoval průběh válečných událostí v kontextu transformace konstitucionálních vazeb mezi dominií a mateřskou zemí, tj. vzniku Imperiálního válečného kabinetu a závěrů imperiálních válečných konferencí. Současně jsem si položil otázku, zda Velká válka ovlivnila status dominií vůči mateřské zemi a cizím zemím navenek, a pokud ano, zda se jednalo o dočasnou či trvalou změnu. Důkladně jsem proto zanalyzoval politické kroky, jednání a stanoviska britských a dominiálních státníků na mírové konferenci v Paříži a následnou konstitucionální diskuzi. V roce 1921 poprvé výrazněji vyvstala otázka, jaká je míra podílu dominií na rozhodování o směřování imperiální zahraniční politiky. Z tohoto důvodu jsem analyzoval kroky zámořských státníků v záležitosti prodloužení britsko-japonského spojení a v průběhu námořní odzbrojovací konference ve Washingtonu. Okolností, jež vedly k přijetí dominiálního statusu Irskem a které otevřely další kolo diskuzí o podstatě postavení dominií vůči mateřské zemi, jsem neopomněl rovněž zanalyzovat.

Čtvrtá kapitola představuje analýzu a interpretaci klíčových událostí, jako byly Chanacký incident, konference v Lausanne, tzv. Platýzová smlouva, imperiální konference v roce 1923, Ženevský protokol a Locarnský pakt, u nichž jsem zkoumal, do jaké míry dominia ovlivňovala imperiální zahraniční politiku a jestli se tato skutečnost odrazila v jejich konstitucionálním postavení. Závěr kapitoly se zaměřuje problematiku vydělení dominiální agendy z britského ministerstva pro kolonie a vznik svébytného rezortu pro dominiální záležitosti po nástupu Leopolda Ameryho na post britského ministra pro kolonie v roce 1924.

Poslední kapitola se zabývá zevrubnou analýzou událostí z let 1926–1931, zejména imperiální konferenci v roce 1926 a přijetí Westminsterského statutu. V souvislosti s přípravou klíčové konferenční agendy o vztazích v rámci impéria jsem nepomněl zanalyzovat vliv kanadské konstituční krize z léta 1926 a okolnosti spojené s výměnou politické reprezentace v Jihoafrické unii. Následně jsem provedl analýzu jednání mezi britskými a dominiálními představiteli, z nichž po mnoha oficiálních a neoficiálních debatách došlo k přijetí konstitucionální deklarace (někdy též Balfourovy deklarace), definující postavení dominií v rámci impéria. V závěru

kapitoly jsem si v kontextu se zveřejněnou deklarácí položil zásadní otázku, jestli z konstitucionálního úhlu pohledu vyřešila existující rozpory mezi dominií a mateřskou zemí. Poté jsem přirozeně zanalyzoval odborné diskuze, které provázely legislativní implementaci této deklaráce do Westminstereském statutu z roku 1931.

Metodologie, prameny a odborná literatura

Použité prameny a literatura korespondují s deklarovaným tématem dizertační práce – analýza postojů Velké Británie a jejích dominií ke konstitucionální problematice v rámci Britského impéria v letech 1917–1931.

Výchozím místem pro badatelský výzkum vztahů mezi dominií a Velkou Británií je *The National Archives* v londýnské čtvrti Kew. Archiv nabízí velké množství materiálů a dokumentů nejen k problematice vztahů v rámci Britského impéria, ale i ke konstitucionálním záležitostem. K nejvýznamnějším fondům, s nimiž jsem pracoval, je třeba zmínit *Colonial Office Papers* z provenience britského ministerstva pro kolonie. Pracoval jsem zejména s řadami CO 323 a CO 537, obsahující všeobecnou, oficiální a důvěrnou korespondenci rezortu se zámořskými představiteli, a CO 885 a CO 886, zahrnující důvěrné dokumenty, týkající se mezinárodního postavení dominií a samosprávných kolonií vůči třetím zemím a agendy koloniálních a imperiálních konferencí. Dále jsem využil *Dominions Office Papers*, pocházející z činnosti britského ministerstva pro dominia, a to především řady DO 35 a DO 117, zaměřující se na oficiální korespondenci dominiálního rezortu se zámořskými vládami, a DO 114 a DO 121, obsahující důvěrné dokumenty a korespondenci s britskými generálními guvernéry, respektive guvernéry a britskými představiteli o politické situaci v dominiích. Série DO 127 se věnuje problematice přijetí Westminstereského statutu.

Druhou hlavní skupinu archivních materiálů, jež jsem badatelsky vytěžil, tvořily *Cabinet Office Papers* z provenience britské vlády. Během badatelského výzkumu jsem pracoval především s řadami CAB 1, CAB 2, CAB 5, CAB 17 a CAB 34, zahrnující dokumenty zaměřené na otázky imperiální obrany a kooperace v rámci Výboru imperiální obrany a CAB 21, zabývající se okolnostmi vzniku britsko-irské smlouvy z roku 1921. Dále jsem studoval řady CAB 23, jež obsahují zápisy a závěry

ze zasedání britských vlád, a CAB 24, zahrnující memoranda, s nimiž vláda pracovala. Oba fondy jsou tudíž důležitým zdrojem pro analýzu vládních postojů k provádění a směřování imperiální politiky. Dále jsem pracoval s archiváliemi, zaměřujícími se na zápisy, závěry a memoranda ze schůzek delegátů Britského impéria na mezinárodních konferencích, jako byly Pařížská mírová konference (CAB 29) a Washingtonská odzbrojovací konference (CAB 30). V neposlední řadě jsem pak analyzoval zápisy, závěry a memoranda ze setkání britských a dominiálních státníků na imperiálních a imperiálních válečných konferencích, jež jsou v archivu uloženy pod signaturami CAB 32 a CAB 37.

V rámci archiválií v *The National Archives* v Kew jsem pracoval i s dílčími fondy *Admiralty Papers* (ADM 1) a *Board of Trade Papers* (BT 11), věnujícími se některým dílčím aspektům Washingtonské odzbrojovací konference, s *Lord Chancellor's Office Papers* (LCO 2), obsahujícími materiály k Westminsterskému statutu, s materiály *Public Record Office* (PRO 30/30), v níž se nalézá část pozůstalosti lorda Milnera, a s *Foreign Office Papers* (FO 372 a FO 800), zahrnujícími korespondenci k otázkám imperiální zahraniční politiky.

V průběhu badatelského výzkumu jsem neopomněl zaměřit pozornost ani na studium archiválií z pozůstalostí významných britských a dominiálních politiků a státníků. V první řadě se jednalo o archiv *Cambridge University Library* při univerzitě v Cambridge, mající ve fondech část korespondence jihoafrického generála a ministerského předsedy Jana Christiana Smutse (Add. MS 7917) s rodinou Gillettových. Dále jsem bádal v *Churchill Archives Centre*, spadající pod *Churchill College* při univerzitě v Cambridge, jež disponuje kompaktní pozůstalostí britského ministra pro kolonie a dominia Leopolda Stennetta Ameryho a dlouholetého tajemníka britské vlády a Výboru imperiální obrany sira Maurice Hankeyeho. Fondy, vztahující se k Amerymu (AMEL 1, AMEL 2, AMEL 3 a AMEL 5), obsahují především oficiální a osobní korespondenci s britskými a dominiálními státníky, politiky a předními představiteli společenského života. Z pozůstalosti sira Maurice jsem prostudoval řady HNKY 7, HNKY 24 a HNKY 27, věnující se činnosti imperiálních konferencí a Výboru imperiální obrany, Pařížské mírové konferenci a korespondenci s generálem Smutsem. Souběžně jsem provedl rovněž archivní výzkum v *The British Library*, disponující pozůstalostmi lorda Balfoura a vikomta Cecila z Chelwoodu. Při studiu jsem zaměřil především na jejich korespondenci s Výborem imperiální obrany (Add MS 49698), se členy britského kabinetu (Add MS 49734, Add MS 49775), s Mauricem

Hankeyem (Add MS 49704) a k některým aspektům imperiální zahraniční politiky (Add MS 49748, Add MS 51102).

Z vydaných pramenů jsem v práci využil dokumentů britské Dolní sněmovny, a to především řady vládních nařízení (*Command Papers*) C., Cd. a Cmd., obsahujících zveřejněné zápisy, závěry a korespondenci k problematice koloniálních a imperiálních konferencí, imperiální zahraniční a obranné politiky a k mezinárodním konferencím a konvencím. Neopomněl jsem analyzovat ani příslušné přepisy debat v britských a dominiálních dolních a horních komorách (tzv. *Hansard*).

Z edic vydaných pramenů jsem v dizertační práci použil *British Documents on the Origins of the War, 1898–1914*, *Documents on British Foreign Policy 1919–1939*, *British Documents on the End of Empire Series*, *Documents on Canadian External Relations: 1919–1925*, *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States* a *Documents on Irish Foreign Policy* v nichž se nachází důležité dokumenty (telegramy, memoranda, nóty) z provenience britských ministerstev pro zahraničí, kolonie a dominia, generálních guvernérů, respektive guvernérů v dominiích a jednotlivých britských zastupitelských úřadů. Dále jsem pracoval s edicemi vydaných pramenů *Documents and Speeches on British Commonwealth Affairs 1931–1952*, *The Development of Dominion Status, 1900–1936*, *Selected Speeches and Documents on British Colonial Policy, 1763–1917*, *Speeches and Documents on the British Dominions, 1918–1931*, *The Colonial and Imperial Conferences from 1887 to 1937*, zaměřujících se na imperiální problematiku a obsahujících řadu materiálů (telegramy, zápisy a závěry parlamentních a konferenčních jednání, smlouvy, vládní nařízení, novinové články) ke vztahům mezi dominií a mateřskou zemí.

K tématu dizertační práce existuje i řada edic korespondence a projevů významných britských a dominiálních politiků, jako byli Stanley Baldwin (*Our Inheritance: Speeches and Addresses*), lord Rosebery (*Lord Rosebery's Speeches [1874–1896]*), Joseph Chamberlain (*Mr. Chamberlain's Speeches; Foreign & Colonial Speeches*), jihoafrický generál Smuts (*Selections from the Smuts Papers; War-time Speeches*) a Alfred Milner (*The Nation and the Empire*). Noviny a tisk se při studiu jeví rovněž jako důležitý pramen, byť jsou velmi často poznamenané dobou a subjektivně zabarvené pro tu či onu stranu. Přese všechno představovaly v případě některých událostí či jednání velmi důležitý zdroj. Zaměřil jsem se zejména na dobový tisk, vycházející v Británii a v dominiích – *The New Zealand Herald*, *Nation and*

Athenaeum, Spectator, New Statesman, Evening Post, The Press, Barron's, The Sydney Morning Herald a Auckland Star.

Využitím takto zvolených nevydaných i vydaných pramenů jsem metodologicky pokryl všechny hlavní roviny a úrovně bádání, zaměřující se na problematiku konstitucionálních vztahů mezi mateřskou zemí a dominií. Nejen osobní materiály a dokumenty (paměti, deníky, korespondenci) britských a dominiálních státníků, politiků a předních představitelů společenského života, ale i dokumenty jednotlivých londýnských a zámořských úřadů, institucí, ministerstev a kabinetů umožnily ve strukturované úrovni provést badatelský výzkum v hlavních rovinách konstitucionálního procesu mezi autonomními zámořskými celky a mateřskou zemí.

Ke zvolenému tématu dále existuje řada pamětí, deníků a autobiografií různých britských a dominiálních osobností, které představují významný zdroj k pochopení spletitosti britské imperiální struktury. Odborná literatura se konstitucionálním záležitostí v rámci Britského impéria věnuje v posledních dekáдах jen okrajově, protože politické, ekonomické, kulturní a sociální komplikace, doprovázející proces dekolonizace, „zastínily“ vztahy mezi „bílými“ dominií a mateřskou zemí. Za zásadní a dodnes nepřekonané, co do rozsahu zkoumané problematiky, považuji monografie australského historika Hessela Duncana Halla. Pro studium tématu je velmi podstatné i dílo Leopolda Ameryho, plodného historika Arthura Berriedalea Keitha, vlivného stoupence federalizace Lionela Curtise, slavného životopisce Smutse sira Williama Keitha Hancocka, kontroverzního historika Nicholase Mansergha, Johna Kendla a v neposlední řadě znalce britsko-kanadských vztahů Philipa Wigleyeho. Při analýze konstitucionální vývoje Britského impéria jsem přirozeně neopomenul ani práce české provenience. Z české historiografie se zvolenému tématu částečně věnovali Martin Kovář (britsko-irské vztahy) a Lukáš Novotný (vztahy mezi Británií a dominií v kontextu systému kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století).

Závěr

Konstitucionální vztahy mezi mateřskou zemí a dominií tvořily vedle imperiální zahraniční a hospodářské politiky jednu z nejvýznamnějších a nejzajímavějších kapitol britských imperiálních dějin v první třetině 20. století. Proměnu konstitucionálního

postavení dominií vůči metropoli provázela řada dílčích změn, dalo by se říci ústupků ze strany Británie, které se v různých dobách odlišným způsobem „odrazily“ na vztahů mezi zámořskými autonomními celky a Londýnem. Viditelnou „novinkou“ bylo pozvolné zavedení nové imperiální terminologie. Po skončení Velké války došlo k širšímu používání termínu „Commonwealth“, který vyvolával dojem existence volnějších vztahů s mateřskou zemí, oproti pojmu „impérium“, jenž u dominiálních politiků vyvolával vzpomínky na subsidiární postavení z koloniálních dob. Ačkoli oba termíny vedle sebe koexistovaly, nelze je považovat za ekvivalenty; v jistém slova smyslu se jednalo spíše o synonyma, volně vyjadřující širší pojetí imperiální struktury Velké Británie.

Od vzniku prvních dominií se vedly časté akademické a politické diskuze o různých konceptech budoucí organizační struktury Britského impéria a o tom, jaký konstitucionální status dominia získají. Z počátku nebylo zřejmé, jestli získají navrch stoupenci decentralizace – autonomisté, nebo zastánci centralizace – federalisté – a jestli se systém imperiálních konferencí jako fórum, na němž se rozhodovaly klíčové otázky imperiální zahraniční, obranné a ekonomické politiky, osvědčí. Ačkoli se před rokem 1914 institucionalizoval a pevně „zakotvil“ v imperiální struktuře, musel soupeřit s mocným Výborem pro imperiální obranu. První světová válka tuto institucionální dvojkolejnost ukončila; „vítězem“ se stal systém imperiálních konferencí, z něhož se vytvořila instituce s jasným složením, pravidelnými zasedáními a zažitými procedurálními postupy, stále se nejednalo o ideální stav. Nejednalo se však o ideální instituci, protože vztahy mezi dominií a mateřskou zemí totiž „trpěly“ tím, že v mezidobí, kdy se nekonala konferenční jednání, se možnost dominií ovlivnit směřování imperiální zahraniční politiky a jiné kroky mateřské země blížila téměř nule.

První světová válka, aniž by to bylo na první pohled zřejmé, představovala konstitucionální mezník. Zavedení principu stálých kabinetních konzultací prostřednictvím Imperiálního válečného kabinetu a definitivní odmítnutí vize federalizace impéria vedly ke snaze modifikovat tehdejší konstitucionálních vztahy mezi jednotlivými autonomními zeměmi Commonwealthu. Nově mělo dojít k plnému uznání dominií jako samosprávných národů imperiálního společenství. Účast dominií na Pařížské mírové konferenci, členství v nové mezinárodní organizaci – Společnosti národů – a spolupodepisování Versailleské mírové smlouvy vyvolalo u zámořských

představitelů euforii, že nastala chvíle, kdy dojde k uznání jejich formální nezávislosti a nového mezinárodního postavení.

Navzdory všemu první světová válka všeobecně posílila ideu, že na dominia již nelze hledět jen jako na obyčejné „kolonie“ či závislá území a že směřují k širšímu pojetí autonomie a k intenzivnější spolupráci v rámci impéria. Během války se totiž mezi dominií a mateřskou zemí vytvořila společná odpovědnost za imperiální zahraniční politiku. Z dominií se „staly“ národy, které začaly postupně usilovat o to, aby i *de iure* získaly potvrzení o nové konstitucionální pozici. Ačkoli pokus jihoafrického generála Smutse o přijetí všeobecné deklarace konstitucionálních práv na imperiální konferenci v roce 1921 „ztroskotal“, diskuze o konstitucionální problematice se posunuly do roviny, jaká je míra podílu dominií na rozhodování o směřování imperiální zahraniční politiky. Přijetí dominiálního statusu Irskem koncem roku 1921 vedlo k nové fázi konstitucionálních debat. Situaci začal výrazně komplikovat fakt, že neexistovala explicitní (písemná) definice postavení dominií v rámci imperiální struktury.

Názorové střety mezi dominií a mateřskou zemí ohledně směřování a provádění imperiální zahraniční politiky stále sílily. Během několika událostí z let 1921–1925 (britsko-japonská aliance, Chanacký incident, konference v Lausanne, Ženevský protokol a Locarnský pakt aj.) vyvstala nutnost přesně vymezit konstitucionální postavení dominií, která se začala postupně dělit na stoupence centralizované nebo decentralizované podoby impéria. Pokusy o vyřešení napjatých konstitucionálních vztahů provedením administrativní reorganizace britského ministerstva pro kolonie nijak nezmírnily touhu dominií po jasné definici jejich statusu vůči metropoli.

Imperiální konference v roce 1926 díky přijetí klíčového konstitucionálního prohlášení (též někdy Balfourovy deklarace), definujícího postavení dominií, představuje významnou epizodu konstitucionálních dějin Britského impéria. Britové a zámořští zástupci došli k závěru, že dominia a Británie jsou autonomní a rovnoprávná společenství, která si nejsou v domácích a zahraničních záležitostech nijak podřízena, že je spojují společné závazky vůči Koruně a že jsou volně sdružena jako členové Britského společenství národů. Balfourova deklarace sama o sobě znamenala jen začátek pětiletého legislativního procesu, během něhož se díky definici dominiálního statusu odstranily různé konstitucionální nerovnosti a anomálie z období, kdy se dominia nacházela v subsidiární pozici. Snahy několika generací britských a

dominiálních státníků a politiků vyvrcholily vydáním Westminsterského statutu, který potvrdil konstitucionální rovnost mezi dominií a mateřskou zemí. Rok 1931 byl současníky vnímán jako počátek nové éry konstitucionálních vztahů na jedné straně a také jako pomyslný konec impéria a „zrod“ Commonwealthu na straně druhé.

Prameny a literatura

1. Nevydané prameny

I) The National Archives

- a) Admiralty Papers (ADM 1)
- b) Board of Trade Papers (BT 11)
- c) Cabinet Papers (CAB 1, CAB 2, CAB 5, CAB 17, CAB 21, CAB 23, CAB 24, CAB 29, CAB 30, CAB 32, CAB 34, CAB 37)
- d) Colonial Office Papers (CO 323, CO 537, CO 885, CO 886)
- e) Dominions Office Papers (DO 35, DO 114, DO 117, DO 121, DO 127)
- f) Foreign Office Papers (FO 372, FO 800)
- g) Lord Chancellor's Office Papers (LCO 2)
- h) Public Record Office (PRO 30/30)

II) University of Cambridge: Cambridge University Library

- a) Smuts Papers (Add. MS 7917)

III) University of Cambridge: Churchill College: Churchill Archives Centre

- a) Amery Papers (AMEL 1/2, AMEL 1/3, AMEL 2/1, AMEL 2/2, AMEL 2/4, AMEL 3, AMEL 5)
- b) Hankey Papers (HNKY 7, HNKY 24, HNKY 27)

IV) The British Library

- a) Balfour Papers (Add MS 49698, Add MS 49704, Add MS 49734, Add MS 49748, Add MS 49775)
- b) Cecil of Chelwood Papers (Add MS 51102)

2. Vydané prameny

I) Parlamentní dokumenty Dolní sněmovny: Vládní nařízení (*House of Commons Parliamentary Papers: Command Papers*)

– řady C., Cd. a Cmd.

II) Parlamentní debaty (tzv. *Hansard*)

– Velká Británie, Austrálie, Kanada, Irsko

III) Edice dokumentů

ASHTON, S. R. – STOCKWELL, S. E. (eds.), *British Documents on the End of Empire Series: Imperial Policy and Colonial Practice, 1925–45*, Serie A, Vol. 1, London 1997.

BUTLER, Rohan – BURY, J. P. T. – LAMBERT, M. E. (eds.), *Documents on British Foreign Policy 1919–1939: Far Eastern Affairs April 1920 – February 1922*, 1st Series, Vol. 14, London 1966.

BUTLER, Rohan – WOODWARD, E. L. (eds.), *Documents on British Foreign Policy 1919–1939: 1919*, 1st Series, Vol. 6, London 1956.

CLARK, Lowell C. (ed.), *Documents on Canadian External Relations: 1919–1925*, Vol. 3, Ottawa 1970.

DAWSON, R. MacGregor (ed.), *The Development of Dominion Status, 1900–1936*, London 1965.

GOOCH, George Peabody – TEMPERLEY, Harold (eds.), *British Documents on the Origins of the War, 1898–1914: Anglo-German Tension: Armaments and Negotiation, 1907–12*, Vol. 6, London 1930.

HANCOCK, William Keith – POEL, Jean van der (eds.), *Selections from the Smuts Papers: June 1902 – May 1910*, Vol. 2, Cambridge 1966.

HANCOCK, William Keith – POEL, Jean van der (eds.), *Selections from the Smuts Papers: June 1910 – November 1918*, Vol. 3, Cambridge 1966.

HANCOCK, William Keith – POEL, Jean van der (eds.), *Selections from the Smuts Papers: September 1919 – November 1934*, Vol. 5, Cambridge 1966.

KEITH, Arthur Berriedale (ed.), *Selected Speeches and Documents on British Colonial Policy, 1763–1917*, Vol. 2, London 1933.

KEITH, Arthur Berriedale (ed.), *Speeches and Documents on the British Dominions, 1918–1931: From Self-government to National Sovereignty*, Oxford 1948.

MANSENGH, Nicholas (ed.), *Documents and Speeches on British Commonwealth Affairs 1931–1952*, Vol. 1, London 1953.

OLLIVIER, Maurice (ed.), *The Colonial and Imperial Conferences from 1887 to 1937*, 3 Vols., Ottawa 1954.

United States Department of State, *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States*, 1920–1925, Washington 1936–1940.

3) Novinové články

– The New Zealand Herald, Nation and Athenaeum, Spectator, New Statesman, Evening Post, The Press, Barron's, The Sydney Morning Herald a Auckland Star

4) Memoáry, deníky, autobiografie a projevy

AMERY, Leopold Stennett, *My Political Life: War and Peace 1914–1929*, Vol. 2, London 1953.

BALDWIN, Stanley, *Our Inheritance: Speeches and Addresses*, London 1928.

BARNES, John – NICHOLSON, David (eds.), *The Leo Amery Diaries: 1869–1929*, Vol. 2, London 1980.

BEEMAN, Neville (ed.), *Lord Rosebery's Speeches (1874–1896)*, London 1896.

BORDEN, Robert Laird, Sir, *Canadian Constitutional Studies: The Marfleet Lectures, University of Toronto, October, 1921*, London 1922.

BOYD, Charles W. (ed.), *Mr. Chamberlain's Speeches*, 2 Vols., London 1914.

CHAMBERLAIN, Joseph, *Foreign & Colonial Speeches*, London 1897.

MILNER, Alfred, 1st Viscount of Milner, *The Nation and the Empire: Being a Collection of Speeches and Addresses*, London 1913.

Report of Labour Commission to Ireland, London [1921].

SMUTS, Jan Christian, *War-time Speeches: A Compilation of Public Utterances in Great Britain*, London 1917.

5) Dobové publikace

AMERY, Leopold Stennett, *Union and Strength: A Series of Papers on Imperial Questions*, London 1912.

AMERY, Leopold Stennett, *Thoughts on the Constitution*, London 1964.

- CURTIS, Lionel (ed.), *The Commonwealth of Nations: An Inquiry into the Nature of Citizenship in the British Empire, and into the Mutual Relations of the Several Communities Thereof*, Part 1, London 1916.
- CURTIS, Lionel, *The Problem of the Commonwealth*, London 1916.
- HALL, Hessel Duncan, *The British Commonwealth of Nations: A Study of Its Past and Future Development*, London 1920.
- HALL, Hessel Duncan, *The Government of the British Commonwealth of Nations*, London 1922.
- JEBB, Richard, *The Britannic Question: A Survey of Alternatives*, London 1913.
- JEBB, Richard, *The Imperial Conference: A History and the Study*, 2 Vols., London 1911.
- KEITH, Arthur Berriedale, *Imperial Unity and the Dominions*, Oxford 1916.
- KEITH, Arthur Berriedale, *Responsible Government in the Dominions*, 3 Vols., Oxford 1912.
- KEITH, Arthur Berriedale, *War Government of the British Dominions*, Oxford 1921.
- KEITH, Arthur Berriedale, *Dominion Home Rule in Practice*, London 1921.
- KERR, Philip Henry, 11th Marquess of Lothian – KERR, A. C., *The Growth of the British Empire*, London 1911.
- POLLARD, Albert Frederick, Sir, *The British Empire: Its Past, Its Present, and Its Future*, London 1909.
- ZIMMERN, Alfred Eckhard, Sir, *The Third British Empire: Being a Course of Lectures Delivered at Columbia University New York*, London 1926.

6) Odborné publikace

- DAWSON, R. MacGregor, *William Lyon Mackenzie King: A Political Biography: 1874–1923*, Vol. 1, London 1958.
- DEWEY, Alexander Gordon, *The Dominion and Diplomacy: The Canadian Contribution*, 2 Vols., London 1929.
- HALL, Hessel Duncan, *Commonwealth: A History of the British Commonwealth of Nations*, London 1971.
- HANCOCK, William Keith, Sir, *Smuts: The Sanguine Years, 1870–1919*, Vol. 1, London 1962.
- HANCOCK, William Keith, Sir, *Smuts: The Fields of Force, 1919–1950*, Vol. 2, London 1968.

- HANCOCK, William Keith, Sir, *Survey of British Commonwealth Affairs: Problems of Nationality 1918–1936*, Vol. 1, London 1937.
- HANKEY, Maurice Pascal Alers, 1st Baron Hankey, *Diplomacy by Conference: Studies in Public Affairs, 1920–1946*, London 1946.
- HANKEY, Maurice Pascal Alers, *The Supreme Command, 1914–1918*, Vol. 2, London 1961.
- HANKEY, Maurice Pascal Alers, 1st Baron Hankey, *The Supreme Control at the Paris Peace Conference*, London 1963.
- KENDLE, John Edward, *The Colonial and Imperial Conferences 1887–1911: A Study in Imperial Organizations*, London 1967.
- KENDLE, John Edward, *The Round Table Movement and Imperial Union*, Toronto 1975.
- NOVOTNÝ, Lukáš – KODET, Roman, *Velká Británie a konference v Locarnu: Příspěvek ke studiu kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století*, Plzeň 2013.
- MANSERGH, Nicholas, *Survey of British Commonwealth Affairs: Problems of External Policy 1931–1939*, London 1952.
- MANSERGH, Nicholas, *The Commonwealth Experience*, London 1969.
- MANSERGH, Nicholas, *The Commonwealth of the Nation: Studies in British Commonwealth Relations*, London 1948.
- MANSERGH, Nicholas, *The Unresolved Question: The Anglo-Irish Settlement and Its Undoing 1912–72*, New Haven/London 1991.
- McINTYRE, W. David, *The Commonwealth of Nations: Origins and Impact, 1869–1971*, Minneapolis 1977.
- MILLER, John Donald Bruce, *Britain and the Old Dominions*, London 1966.
- NEATBY, H. Blair, *William Lyon Mackenzie King: 1924–1932: The Lonely Heights*, Vol. 2, London 1963.
- STACEY, Charles Perry, *Canada and the Age of Conflict*, 2 Vols. Toronto 1984.
- STEWART, Robert B., *Treaty Relations of the British Commonwealth of Nations*, New York 1939.
- THOMPSON, J. Lee, *A Wider Patriotism: Alfred Milner and the British Empire*, London 2007.
- WIGLEY, Philip, *Canada and the Transition to Commonwealth: British-Canadian Relations, 1917–1926*, Cambridge 1977.